

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Potreba európskeho obranného priemyslu: Priemyselné, inovačné a sociálne aspekty“ (stanovisko z vlastnej iniciatívy)

(2012/C 299/04)

Spravodajca: **pán VAN IERSEL**Pomocná spravodajkyňa: **pani HRUŠECKÁ**

Európsky hospodársky a sociálny výbor sa 19. januára 2012 rozhodol vypracovať podľa článku 29 ods. 2 rokovacieho poriadku stanovisko z vlastnej iniciatívy na tému

„Potreba európskeho obranného priemyslu: priemyselné, inovačné a sociálne aspekty“.

Poradná komisia pre priemyselné zmeny poverená vypracovaním návrhu stanoviska výboru v danej veci prijala svoje stanovisko 11. júna 2012.

Európsky hospodársky a sociálny výbor na svojom 482. plenárnom zasadnutí 11. a 12. júla 2012 (schôdza z 11. júla) prijal 132 hlasmi za, pričom 1 člen hlasoval proti a 9 členovia sa hlasovania zdržali, nasledujúce stanovisko:

1. Závery a odporúčania

1.1 Vo svete dochádza k rýchlym geopolitickým zmenám. Dominantné postavenie západného sveta je ohrozené z hospodárskeho aj politického hľadiska. Zatiaľ čo rozpočty na obranu sa v Európskej únii znižujú, v Číne, Indii, Brazílii, Rusku a ďalších krajinách sa výdavky na obranu zvyšujú. EHSV preto vyzýva Radu a Komisiu, aby celkovo vyhodnotili aspekty určujúce postavenie a úlohu EÚ vo svete, na základe čoho by bolo možné presvedčivo aktualizovať európsku zahraničnú, bezpečnostnú a obrannú politiku.

1.2 Obranná politika sa formuluje na základe strategických záujmov, pocítovaných hrozieb a politických cieľov jednotlivých krajín, ktoré sa v Európe definujú na národnej úrovni. Zastarané prístupy vedú zjavne k čoraz väčšej roztrieštenosti, vzniku rozdielov, nadmernej kapacity a nedostatočnej interoperabilite európskeho obranného potenciálu. Argumenty v prospech zlepšenia sú nespochybniteľné; je to len otázka politickej vôle. O tom sa veľmi presvedčivo hovorilo už v roku 1986⁽¹⁾. Súčasná situácia je však z politického, hospodárskeho aj obranného hľadiska oveľa naliehavejšia. EHSV vyzýva Radu, aby sa seriózne venovala otázke protiraketového obranného štítu EÚ.

1.3 Obranná a bezpečnostná politika by mala zvýšiť sebadôveru EÚ a členských štátov. Mala by vzbudzovať dôveru spoločnosti a širokej verejnosti, dobre vybavených vojakov, podnikov a pracovníkov odvetvia obrany. Občania EÚ majú právo na

náležitú ochranu. Čoraz naliehavejšie sú potrebné primerané zbrane, ktoré by Európe zaručili bezpečnú budúcnosť. Preto je súčasná samostatná činnosť jednotlivých členských štátov úplne nedostatočná a vedie k mrhaniu peniazmi daňových poplatníkov.

1.4 Vzhľadom na politiku a súčasný postup USA a iných (rozvíjajúcich sa) svetových aktérov, ako aj na výlučnú zodpovednosť vlád za ochranu svojich občanov a poskytovanie bezpečnosti, EHSV zdôrazňuje, že v rámci spoločnej bezpečnostnej a obrannej politiky (SBOP)⁽²⁾ je potrebné definovať strategické záujmy Európy. V konečnom dôsledku sa trojuholník, ktorý tvoria zahraničné veci a bezpečnosť, obrana a priemyselná kapacita, nedá rozdeliť. Je oporou postavenia Európy vo svete, jej hospodárskych a politických záujmov, ako aj jej hodnôt (ľudské práva či demokracia). Do tejto problematiky by mala byť priamo zapojená Európska služba pre vonkajšiu činnosť (ESVC).

1.5 EHSV zdôrazňuje, že ak si chce Európa udržať prosperujúci bezpečnostný a obranný priemysel pri vytváraní kritického množstva z hľadiska efektívnosti a rentability, je potrebná radikálna zmena zmysľania a politiky. Výsledkom musí byť stabilná a predvídateľná budúcnosť ozbrojených síl, ktorá bude zodpovedať postaveniu Európy v hospodárskej a technologickej oblasti. Vzhľadom na veľké rozdiely medzi členskými štátmi spočíva hlavná zodpovednosť v tejto oblasti na členských štátoch s najväčšou výrobou.

⁽¹⁾ Pozri: *Towards a Stronger Europe* („Smerom k silnejšej Európe“), správa nezávislého študijného tímu, ktorý vytvorili ministri obrany štátov nezávislej európskej programovej skupiny s cieľom predložiť návrhy na zvýšenie konkurencieschopnosti európskeho obranného priemyslu.

⁽²⁾ Spoločná bezpečnostná a obranná politika je neoddeliteľnou súčasťou spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky, Zmluva o Európskej únii (ZEU), článok 42 a nasledujúce, Ú. v. EÚ C 115, 9.5.2008.

1.6 Podľa názoru EHSV existujú závažné argumenty hovoriace v prospech zlepšenia plánovania a dôslednej koordinácie na európskej úrovni:

- odvetvie obrany je zložitá, vyžaduje vysokú úroveň znalostí a dlhodobé plánovanie,
- napriek privatizácii majú vlády veľký podiel na fungovaní obranného priemyslu, a to ako zákazník, regulačný orgán a vydavateľ povolení na vývoz,
- nedostatky v súčasnej štruktúre a (drastické) rozpočtové obmedzenia si namiesto terajšieho roztriešteného prístupu, ktorý oslabuje dôveryhodnosť vo vnútri aj navonok, vyžadujú systematické úpravy,
- mala by sa zabezpečiť účinná koordinácia medzi hlavnými producentnými krajinami a krajinami s nižším alebo žiadnym objemom výroby, pričom jej cieľom by bolo podporovať nákup výzbroje v Európe a využívať všetky dostupné poznatky a služby veľkých spoločností a malých a stredných podnikov (MSP) z celého kontinentu,
- úspešnosť výsledkov európskeho priemyslu v celosvetovom meradle bude závisieť od rozvoja stabilného domáceho trhu v Európe.

1.7 Okrem činnosti Európskej obrannej agentúry (EDA) a obranného balíka z roku 2007⁽³⁾ EHSV požaduje vhodne koncipovanú európsku priemyselnú politiku pre odvetvie obrany s jeho osobitými charakteristikami, ako sú vládne požiadavky a verejné financovanie. V rámci stratégie Európa 2020 musia byť základom tejto priemyselnej politiky spoločné právomoci jednotlivých štátov a EÚ (pričom EDA a Komisia budú plnohodnotnými partnermi), konzultácie s obranným priemyslom a ďalšími subjektmi, napríklad sociálnymi partnermi, a tiež potreba dobre organizovaného sociálneho dialógu.

1.8 Politiky a finančné prostriedky EÚ by mali prepojiť úroveň EÚ s národnými investíciami, čo by viedlo k zníženiu roztrieštenosti a duplicity verejných výdavkov, zvýšeniu kvality a interoperability.

1.9 Moderný výskum a vývoj má kľúčový význam pre vývoj nesmierne potrebnej vojenskej výzbroje novej generácie. Takýto výskum a vývoj nemôže byť nikdy výlučnou záležitosťou samotného priemyslu. Hlavnú zodpovednosť majú v tejto súvislosti vlády. V dôsledku toho je výskum a vývoj veľmi ohrozený súčasným krátením rozpočtov. Rada a zainteresované strany by mali bezodkladne vypracovať a čo najskôr spustiť programy, ktoré by európskemu priemyslu pomohli riešiť problém nežiaducej závislosti od zahraničia. Nevyhnutné sú technológie umožňujúce „dvojaké použitie“. Program EÚ pre výskum a vývoj by mal zohrávať podpornú úlohu. Mal by zabezpečiť účinnú cezhraničnú spoluprácu v oblasti výskumu a vývoja.

1.10 Ďalšie posilňovanie technologickej a priemyselnej základne európskej obrany musí byť v čo najväčšej miere plánované. Na to sú potrebné adekvátne opatrenia na úrovni EÚ⁽⁴⁾.

1.11 Medzi Komisiou, EDA a ďalšími zainteresovanými stranami na úrovni EÚ je potrebná užšia spolupráca. Nový záväzok predsedu Barrosa⁽⁵⁾, podpredsedu Tajaniho, člena Komisie Barniera, ako aj zriadenie pracovnej skupiny pre obranu prichádzajú v pravý čas. EHSV tiež víta uznesenie Európskeho parlamentu z decembra 2011 zamerané na budúcnosť európskej obrany a široké spektrum súvisiacich otázok⁽⁶⁾.

1.12 EHSV v rovnakom duchu a vzhľadom na zvýšenie iniciatívy pracovnej skupiny Európskej komisie pre obranu vyzýva Komisiu, aby verejne nastolila tieto otázky. Komisia by tiež mala zvážiť poskytnutie čiastočných odpovedí primeraných zisteniam, ktoré vyplývajú z rozdielnych priemyselných a technologických kapacít jednotlivých členských štátov, ako aj z rozdielnych úrovni investícií do výskumu a obrany vo všeobecnosti.

2. Úvod

2.1 V článku 42 Zmluvy o Európskej únii sa uvádza, že spoločná bezpečnostná a obranná politika je neoddeliteľnou súčasťou spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky. Článok 42 ods. 3 ďalej stanovuje, že členské štáty dávajú Únii k dispozícii civilné a vojenské spôsobilosti na uskutočňovanie tejto politiky. Európska obranná agentúra (EDA) sa od roku 2005 usiluje o posilnenie priemyselnej a technologickej základne odvetvia obrany a zabezpečenie lepšieho vybavenia pre vojakov. Dosiahnutý pokrok je však veľmi obmedzený.

2.2 Hlavnými prioritami sú v súčasnosti dobudovanie vnútorného trhu a účinná finančná koordinácia. Stratégia Európa 2020 oba uvedené ciele dôrazne podporuje. Tento výrazný krok vpred by sa mal zároveň stať inšpiráciou na podniknutie ďalších krokov v oblasti európskej obrany.

2.3 V odvetví obrany sa však situácia nevyvíja týmto smerom. Zdalo sa, že vojenský pakt, ktorý v roku 1998 uzavreli Francúzsko a Spojené kráľovstvo, prinesie zmenu zmysľania a bude znamenať nový začiatok. V rovnakom duchu blízkej spolupráce v oblasti obrany bola v roku 2003 založená akciová spoločnosť European Aeronautic Defense and Space Company – EADS. Žiadna ďalšia konsolidácia však nenasledovala. Dôležitou je však skutočnosť, že tzv. krajiny Lol (skupina krajín s najväčšou výrobnou kapacitou, t. j. Francúzsko, Nemecko, Spojené kráľovstvo, Taliansko, Španielsko a Švédsko) napriek predchádzajúcim zámerom doteraz nepredložili žiadny prijateľný návrh na racionalizáciu či konsolidáciu.

⁽³⁾ Smernica 2009/43/ES (Ú. v. EÚ L 146, 10.6.2009) a smernica 2009/81/ES (Ú. v. EÚ L 216, 20.8.2009). Obranný balík schválila Rada a EP v roku 2009. Členské štáty ho mali transponovať v priebehu leta 2011. Súčasťou obranného balíka bolo aj oznámenie „Stratégia pre silnejší a konkurencieschopnejší európsky obranný priemysel“, COM(2007) 764, 5.12.2007.

⁽⁴⁾ V tejto súvislosti by sa mali využívať tieto európske fondy: budúci 8. rámcový program, Európsky fond regionálneho rozvoja, Kohézny fond a Európsky sociálny fond.

⁽⁵⁾ Stav Únie, november 2011.

⁽⁶⁾ Uznesenie EP zo 14. decembra 2011 o vplyve finančnej krízy na sektor obrany v členských štátoch EÚ [2011/2177(INI)].

2.4 Stagnácia viedla k tomu, že jednotlivé štáty začali túto otázku riešiť na vnútroštátnej úrovni a dôraz sa kládol na národnú produkciu, čiže do určitej miery je zjavný návrat na úroveň jednotlivých štátov. Všetky priemyselné podniky so sídlom v Európe sa zameriavajú na vývozné trhy. Ani vlády, ani priemelní partneri nemajú žiadnu strategickú koncepciu.

2.5 Medzičasom sa objavili nové výzvy, ktoré budú čoraz viac ovplyvňovať potenciálne trhy. Obrovskou výzvou je rozvoj zbrojárstva v rozvíjajúcich sa ekonomikách. Výrazný pokrok dosahujú Brazília, Rusko, India a Čína (tzv. krajiny BRIC), ako aj ďalšie menšie krajiny. Podľa odhadov by sa rozpočet Číny na obranu mal do roku 2015 zvýšiť zo súčasných 120 miliárd EUR na 250 miliárd EUR. Výrazné zvýšenie rozpočtu na obranu do roku 2015 oznámilo aj Rusko. USA vynakladajú na obranu vyše dvojnásobku celkového európskeho rozpočtu: 450 miliárd EUR oproti 204 miliardám EUR v roku 2007, pričom európsky rozpočet sa odvtedy stále znižuje. Celkový európsky rozpočet na výskum a vývoj predstavuje nanajvýš 20 % amerického rozpočtu. Na pracovnú silu sa vynakladá 50 % európskeho rozpočtu na obranu, pričom v USA je to iba 25 %. Európa má v ozbrojených zložkách viac ľudí, sú však oveľa slabšie vybavení. Situácia vo svete už nikdy nebude taká ako v minulosti. Čas nehrá v náš prospech.

2.6 Počas uplynulých desaťročí mnohé štúdie presadzovali názor, že obranný priemysel by sa mal prispôsobiť svetovému trhu. Všetky štúdie zdôrazňujú pretrvávajúce nedostatky, pretože sa ukázalo, že trhy v oblasti obrany sú veľmi nedokonalé a väčšina štátov naďalej podporuje svoj „vlastný“ obranný priemysel. Cieľom pokusov o zlepšenie trhov, ako bol napríklad obranný balík EÚ z roku 2007, je odstrániť niektoré nedostatky trhu a zosúladiť odlišné vnútroštátne postupy.

2.7 Táto problematika je zložitá, a to čiastočne v dôsledku veľmi dlhej doby medzi štádiom návrhu produktov a ich uvedením do prevádzky. EHSV sa preto domnieva, že táto otázka by sa dala vhodnejšie prediskutovať prostredníctvom širšieho prístupu, ktorý by nebral do úvahy len obranné hľadisko, ale zohľadňoval by aj technologické, hospodárske a sociálne aspekty.

2.8 Zásadným problémom je odlišnosť strategických koncepcií krajín s významným zbrojárskeým priemyslom, najmä pokiaľ ide o definíciu „základných bezpečnostných záujmov členského štátu“ a tiež vzťah medzi národnou bezpečnosťou a vývoznými trhmi. Niektoré menšie krajiny majú primerane rozvinutý priemysel, zatiaľ čo v iných krajinách výroba v tomto odvetví prakticky neexistuje. Prístupy jednotlivých krajín sa zjavne líšia v závislosti od ich potrieb a potenciálu. Výsledkom je roztrieštenosť a nesúrodá vzia obranného priemyslu. V rámci operácií, ako bola napríklad operácia v Líbyi, sa až veľmi zreteľne prejavujú čoraz väčšie nedostatky dostupných zbraňových systémov. Túto skutočnosť treba uznať a dôsledky podrobiť analýze.

2.9 Tento vývoj situácie sa týka tak investícií, ako aj zamestnanosti. Obranný priemysel je odvetvím špičkových technológií, ktoré priamo zamestnáva 600 000 kvalifikovaných osôb a nepriamo ďalšie dva milióny ľudí. Existuje znepokojujúci tlak na ďalšie krátenie prostriedkov. Výrobné miesta sú často

výrazne koncentrované v jednotlivých regiónoch a mohli by sa stať centrami excelencie, avšak čelia riziku, že ich postihne škrtanie financií. Prípadná reorganizácia a krátenie finančných prostriedkov neplánovaným a nesystémovým spôsobom budú mať na tieto závody veľmi negatívny dosah.

2.10 Jednou z prvoradých otázok, ktorými sa jednotlivé vlády zaoberajú, je samozrejme súčasný stav zamestnanosti. To môže tiež brzdiť vypracovanie spoločnej vízie, ktorá je potrebná na riešenie sociálnych dôsledkov upadajúceho odvetvia obrany, vrátane úbytku odborných poznatkov a jeho dosahov na ľudský kapitál. Naproti tomu spoločná vzia podporí rovnomerné vytváranie pracovných príležitostí a zabráni riziku, že vysoko špecializovaní výskumní, technickí a vedeckí pracovníci budú odchádzať do krajín mimo EÚ, čo je v rozpore s cieľmi, ktorých dosiahnutie si EÚ stanovila v stratégii Európa 2020.

2.11 Prístupy EÚ a medzivládny rámec môžu a aj by mali mať rovnaké smerovanie. Kým bude prevažovať suverenita členských štátov, akýkoľvek spoločný rámec prinesie iba obmedzené výsledky a len nepatrné zlepšenia, pokiaľ ide o nadmernú kapacitu, prekryvanie a roztrieštenosť. Rozpory medzi koncepciou národnej suverenity na jednej strane a finančnými, technologickými, hospodárskymi a sociálnymi potrebami na strane druhej sú zjavné.

2.12 Je preto znepokojujúce, že cieľ „združovania a spoločného využívania“, t. j. organizácie európskej vzájomnej závislosti, nebol stanovený prostredníctvom spoločnej stratégie. Napriek značnému všeobecnému povedomiu o zmene medzinárodnej situácie tlak zvonku zjavne ešte stále nie je dostatočne silný na to, aby sa presadilo uplatňovanie spoločného prístupu a vypracovanie spoločných riešení. Je však pozoruhodné, že európske krajiny sú pri verejnom obstarávaní v oblasti obrany stále ochotné byť aj naďalej závislé od USA, namiesto toho, aby nakupovali v Európe.

2.13 Ak si chce Európa udržať prosperujúci bezpečnostný a obranný priemysel, ktorý bude schopný vyvíjať a vyrábať špičkové systémy, a zaistiť si tak vlastnú bezpečnosť, bude potrebná radikálna zmena zmyslania a politiky. Ďalšie vyčkávanie by urýchlilo pokles kapacít pod úroveň, odkiaľ by sa EÚ v najdôležitejších oblastiach dostávala späť na vrchol len s ťažkosťami. Bolo by to zložitejšie aj preto, že znížovanie výdavkov na výskum a vývoj by malo priamy dosah na celú generáciu výskumných pracovníkov a kvalifikovaných zamestnancov. Ak sa to Európe nepodarí, podniky a pracovné miesta môžu zaniknúť, know-how sa môže vytratiť a Európa bude vydaná na milosť ostatným. Je potrebné, aby si tí, ktorým záleží na Európe a jej bezpečnosti, uvedomili, že situácia je naliehavá a že je nevyhnutné prijať opatrenia.

3. Politický kontext

3.1 Zmluva o Európskej únii správne zdôrazňuje neoddeliteľné prepojenie zahraničnej, bezpečnostnej a obrannej politiky. Účinná zahraničná politika musí stavať na presvedčivých obranných kapacitách. Primerané obranné kapacity zase musia byť navrhnuté a rozvíjané s ohľadom na pociťované hrozby a dohodnuté ciele vo veľmi zložitom a krehkom medzinárodnom kontexte.

3.2 Ústredným faktorom je postavenie a úloha EÚ vo svete v budúcnosti, pričom je potrebné zohľadniť náhle zmeny geopolitickej situácie, počas ktorých sa na svetovej scéne objavuje čoraz viac aktérov. Vzhľadom na túto skutočnosť sa EHSV domnieva, že je najvyšší čas, aby európske krajiny postupovali spoločne. Minulé aj nedávne skúsenosti svedčia o tom, že v prípade ďalšieho uplatňovania tradičného prístupu hrozí, že Európa a členské štáty budú vytlačené do ústrania.

3.3 EHSV požaduje pre európske ozbrojené sily stabilnú a predvídateľnú budúcnosť, ktorá by zodpovedala súčasnému postaveniu Európy v hospodárskej a technologickej oblasti. Doba medzi štádiom návrhu systémov a ich uvedením do prevádzky je veľmi dlhá, preto je potrebné prijať rozhodnutia už v tomto roku.

3.4 Zo sociálneho a politického hľadiska EHSV zdôrazňuje štyri dôležité aspekty, ktoré sa týkajú potreby vytvorenia účinných európskych obranných kapacít:

- ochrana obyvateľstva,
- potreba náležite vybavených vojakov,
- stabilné a predvídateľné pracovné miesta,
- dobre naplánovaná európska humanitárna činnosť a vojenské operácie vo svete.

3.5 Priebežne sa diskutuje o budúcnosti SBOP, hoci len zriedka sa uvádza tento názov. Mnohé prerokované témy, ako je používanie bojových jednotiek, nezhody v súvislosti so zriadením jedného operačného veliteľstva, financovanie misií SBOP EÚ, získavanie príspevkov na tieto misie a výzvy na preskúmanie európskej bezpečnostnej stratégie, sa v skutočnosti týkajú SBOP, avšak názov tejto politiky sa nezmieňuje. Zmena tohto prístupu by bola krokom vpred. Okrem toho by sa v rámci všetkých diskusií o týchto dôležitých otázkach mali zohľadniť aj dôsledky prijatia (alebo neprijatia) rozhodnutí pre priemysel. Preukáže sa tým aj silné prepojenie medzi priemyselnými kapacitami a uplatňovaním SBOP. Hlavnú zodpovednosť majú v tejto súvislosti vlády.

3.6 Zásadný význam má transatlantické partnerstvo a NATO. Američania už dlhý čas ostro kritizujú prístup Európanov k plneniu ich obranných povinností v rámci severoatlantickej aliancie. Na oboch stranách Atlantického oceánu sa neustále požaduje vybudovanie „európskeho piliera“ v štruktúrach NATO. Doteraz sa však nič také nestalo.

3.7 Absencia patričného „európskeho piliera“ má hlboké politické korene. V Európe je stále nedostatok politickej vôle definovať európske „strategické“ záujmy, či spoločné kľúčové vojenské kapacity. Naproti tomu v USA a ďalších krajinách sa uplatňuje koncepcia strategických činností, do ktorej je zahrnutý výskum a všetky odvetvia prispievajúce k celkovej bezpečnosti občanov týchto krajín, či už ide o civilné obyvateľstvo alebo príslušníkov ozbrojených síl.

3.8 V tejto súvislosti sa EHSV domnieva, že pri budovaní „európskeho piliera“ by sa prílišná závislosť európskych vojenských kapacít od USA mala nahradiť vyváženším vzťahom. Súbežne s nesmierne potrebnou diskusiou o spoločných

európskych strategických záujmoch, ktorá je vo výlučnej právomoci vlád, by sa malo čo najskôr začať systematické plánovanie prostredníctvom spolupráce medzi európskymi inštitúciami, členskými štátmi a obranným priemyslom, ako aj postupné prehodnotenie zvyku členských štátov automaticky nakupovať výrobky voľne dostupné na trhu v USA.

3.9 Zlepšenie podmienok priemyselnej spolupráce s odvetvami v USA na rovnocennejšom základe bude prínosné z priemyselného aj finančného hľadiska.

4. Európsky obranný priemysel

4.1 Medzi zahraničnou a obrannou/bezpečnostnou politikou a obranným priemyslom existuje blízky vzťah. Napriek privatizácii majú vlády na obranný priemysel veľký vplyv, a to ako zákazník, regulačný orgán a vydavateľ povolení na vývoz.

4.2 Obranný priemysel má v rámci vývozných trhov značný manévrovací priestor. Je to čiastočne v dôsledku privatizácie a čiastočne vďaka vládnej podpore: hospodárska kríza spôsobila, že niektorí ministri obrany boli výslovne poverení podporou vývozu. Kríza však odvetvie obrany núti, aby vývoz považovalo za ústredný prvok svojho obchodného modelu. Rok 2011 bol pre európske odvetvia v priemere veľmi ziskový. Podniky sú tiež pomerne úspešné vo vývoji výrobkov na „dvojaké použitie“.

4.3 Svetové mocnosti ako Čína, India a Brazília majú v oblasti zahraničnej politiky svoje vlastné ambície, ktoré sa prejavujú zvyšovaním rozpočtu na obranu. V súčasnosti sa to chápe ako vytváranie príležitostí pre európsky vývoz. Ako dlho to však bude trvať? Odvetviu sa stále slušne darí, ale jeho výkonnosť sa vo veľkej miere opiera o investície spred 20 až 25 rokov. Ďalší pokles alebo stagnácia investícií v súčasnej dobe by mali už v blízkej budúcnosti nezvratné dôsledky.

4.4 Okrem toho sa dá realisticky očakávať, že rozvíjajúce sa mocnosti začnú budovať svoj vlastný priemysel nezávisle od priemyslu západného sveta a že následne budú ako budúci konkurenti Európy na trhoch tretích krajín čoraz viac blokovať dovoz zo západných krajín alebo ho podmieňovať splnením určitých požiadaviek.

4.5 V súčasnosti sa v Európe neplánujú začať žiadne nové významné programy a táto skutočnosť bude mať bezpochyby dosah na úspešnosť budúceho vývozu. Navyše už dlhší čas žiadna kľúčová rozvíjajúca sa krajina neprejavila záujem o výraznejší presun technológií a výroby na svoje územie.

4.6 Jednorazové vývozné zmluvy sa budú s veľkou pravdepodobnosťou používať na kopírovanie technológií z odvetví západných krajín. Alternatívou k blokovaniu dovozu by pre ne mohlo byť budovanie výrobných (a vývojových) kapacít v príslušných krajinách. V súčasnosti sa z veľkej časti len uvažuje nad otázkou, do akej miery by takýto vývoj situácie ovplyvnil závody a pracovné príležitosti v Európe. Z dlhodobšieho hľadiska je pravdepodobné, že postavenie európskeho priemyslu budú oslabovať rozvíjajúce sa mocnosti. Zdokonaľenie technológií a nárast výroby v týchto krajinách bude mať dosah aj na (potenciálne) európske vývozné trhy v iných krajinách mimo EÚ. Vyostří sa konkurencia výrobkov aj cien.

4.7 Vzhľadom na dlhé lehoty potrebné na vývoj a výrobu a tiež vzhľadom na technologické investície a priebežné inovácie Európa potrebuje cieľnú koordináciu na zabezpečenie moderného a sebestačného obranného priemyslu. Keďže veľkosť trhu určujú predovšetkým hranice jednotlivých štátov, obranný priemysel sa takmer automaticky nachádza pod hranicou kritického množstva, dokonca aj vo veľkých členských štátoch. Vývoz do krajín mimo EÚ môže túto situáciu do určitej miery zmierniť, avšak budúcnosť je neistá, pretože trhové podmienky sú často veľmi nestabilné.

4.8 Sústavné znižovanie rozpočtov, ktoré v súčasnej situácii predstavuje značné obmedzenia, by malo byť varovným signálom. Má dosah na rozpočty určené na investície a obstarávanie, a to predovšetkým v prípade, ak sa náklady na prevádzku a údržbu nemenia alebo sa v dôsledku prebiehajúcich vojenských operácií (napríklad v Afganistane, Líbyi, operácie proti pirátom atď.) zvyšujú.

4.9 Výsledkom je odkladanie či dokonca rušenie investícií, ktoré majú pre priemysel zásadný význam, pretože zabezpečujú udržiavanie a obnovu výrobných a vývojových kapacít. Navyše samotné odvetvie bude v náročnom období menej schopné investovať do tohto udržania činnosti, či do nových aktivít. Potrebné investície možno zabezpečiť len prostredníctvom zosúladenej spolupráce.

4.10 EHSV sa zasadzuje za dobre naplánovanú európsku priemyselnú politiku pre odvetvie obrany, a to od navrhovania systémov až po prevádzkovú fázu. Ide o špecifickú priemyselnú politiku, ktorá už zo svojej podstaty predstavuje verejný trh: výskum a vývoj musia byť financované z prostriedkov nad rámec počiatočného kapitálu, a to pre neziskové počiatočné marže a osobitné vládne požiadavky. Je potrebné identifikovať kľúčové európske priemyselné kapacity, ako aj investičné politiky na podporu zvýšenia európskej výroby. Vzhľadom na to, že žiadna krajina nemá dostatočné zdroje na to, aby financovala zbrane „novej generácie“, je potrebné prepojiť národné a európske ciele, ako aj národné a európske zdroje, a to z finančného aj priemyselného hľadiska. Riadenie by sa malo zakladať na spoločných právomociach EÚ a jednotlivých štátov v súlade so schválenou stratégiou Európa 2020. To je tiež účinnou možnosťou zlepšenia koordinácie medzi európskymi inštitúciami a v rámci Komisie, ktorá ešte vždy funguje hlboko pod hranicou svojich možností. V tejto súvislosti by mohla cennú pomoc poskytnúť pracovná skupina, ktorá čoskoro začne fungovať ako platforma (Komisia, EDA, ESVČ) na diskusiu o prioritách, kapacitách a nedostatkoch.

4.11 Ústrednou témou je výskum a vývoj. Obranný priemysel je priemyselnou činnosťou, ktorá využíva špičkové technológie a vyžaduje vysokú úroveň znalostí, potrebnú aj na plnohodnotný vývoj prototypov. Výskum a vývoj nie sú takmer nikdy výlučnou záležitosťou samotného priemyslu. Vývoj a životné cykly systémov sú skrátka príliš dlhé a finančný dosah príliš veľký na to, aby priemysel mohol niesť všetky finančné riziká. Doterajšie skúsenosti ukázali, že všetky úspešné programy realizovali vlády a priemysel spoločne.

4.12 Veľmi vysoké percento prostriedkov na výskum a vývoj v oblasti obrany vo svete poskytujú vlády, a to buď priamo, alebo nepriamo prostredníctvom nákupov. Nie je prekvapením, že obranný priemysel sa vzhľadom na povahu svojich výrobkov zvyčajne vyhýba prílišnému finančnému riziku. Vládne škrty môžu obzvlášť ohroziť výskum a vývoj v oblasti obrany.

4.13 Na výskum, technológie a vývoj je preto okrem priemyselnej konsolidácie potrebný dostatok finančných prostriedkov a spoločne využívaných kapacít, na ktorých sa dohodnú členské štáty, Komisia a priemysel. Investície do obrany si vyžadujú vysokú mieru financovania výskumu, vývoja a technologických projektov. Navyše musí byť zabezpečený prístup ku kľúčovým technológiám. Ak by kľúčové vývojové a výrobné technológie prestali byť prístupné v dôsledku obmedzení vývozu zavedených tretími stranami, bolo by vážne ohrozené dosahovanie európskych cieľov v oblasti bezpečnosti.

4.14 Vzhľadom na pokrok dosiahnutý nezávislou vedou a technológiou v mnohých oblastiach zohráva výskum a vývoj uskutočňovaný mimo obranných organizácií čoraz dôležitejšiu úlohu. O tom, či sa výskum a vývoj môže označiť za „obranný“ alebo „civilný“, sa často rozhodne až v posledných fázach vývoja na základe konečného uplatnenia výsledkov. Výskum a vývoj týkajúci sa „dvojakého použitia“ má pre obranné aplikácie, ako sú napríklad IT, čoraz väčší význam. Je preto prvoradé, aby európska obranná priemyselná a technologická základňa (EDTIB) podporovala výskum a vývoj zameraný na „dvojaké použitie“, a to najmä preto, lebo umožňuje financovanie zo zdrojov mimo obranných spoločností.

4.15 Na verejnom financovaní výskumu a vývoja na úrovni EÚ by sa mali dohodnúť členské štáty. To sa dá uskutočniť prostredníctvom budúceho 8. rámcového programu alebo samostatného fondu, podľa možnosti pomocou balíkov zahŕňujúcich oblasti pokročilého výskumu, ako sú napríklad nanotechnológie a umelá inteligencia. Vzhľadom na vzťah medzi obranným priemyslom a verejným sektorom je potrebné napláňovať osobitné postupy.

4.16 Významnú úlohu by podľa európskej rámcovej spolupráce mali zohrávať EDA a Komisia, a to aj preto, aby sa predišlo každodennému politickému zasahovaniu. EDA by malo byť umožnené, aby v plnom rozsahu zohrávala svoju úlohu, ako to stanovuje Lisabonská zmluva (7).

4.17 Kľúčový význam pre priemyselný a výskumno-vývojový program v oblasti obrany má vhodná pracovná sila s kvalifikáciou, ktorú vyžaduje súčasná doba (8). To je ďalším závažným argumentom v prospech zavedenia stabilného výskumno-vývojového a priemyselného rámca namiesto neorganizovanej reštrukturalizácie. Treba mať na pamäti, že pracovná sila v obrannom priemysle predstavuje základ výstavby budúcich obranných kapacít. Konzultácie a komunikácia s podnikmi, výskumno-vývojovými ústavmi, vysokými školami, vojenskými organizáciami a zainteresovanými odborovými zväzmi musia pomôcť zabezpečiť, aby prebiehajúca reštrukturalizácia a na budúcnosť zameraná výroba zbraní v Európe boli náležite zorganizované.

(7) Pozri článok 45 ods. 1 a článok 42 ods. 3 Zmluvy o EÚ, Ú. v. EÚ C 115, 9.5.2008.

(8) Pozri: *A comprehensive analysis of emerging competences and skill needs for optimal preparation and management of change in the EU defence industry*, záverečná správa, máj 2009, správa spoločností Eurostrategies vypracovaná pre Európsku komisiu.

4.18 Vzhľadom na rozpočtové obmedzenia je potrebné riešiť problém prekryvania sa a neúčinnosti. Kontrolovaná konsolidácia nemusí nevyhnutne znamenať výstavbu veľkých spoločností. Ide o vytvorenie dostatočného kritického množstva a kvality podľa medzinárodných noriem, ktoré zabezpečujú konkurencieschopné postavenie na domácich trhoch aj v tretích krajinách. Je čoraz potrebné, aby vlády, príslušní aktéri EÚ a priemyselné podniky koordinovali plánovanie projektov na európskej úrovni.

4.19 Rozdiely vo veľkosti a výkonnosti odvetví sú skutočnosťou. Pokiaľ ide o priemyselný význam, členské štáty navzájom veľmi líšia. Podľa dohody medzi zúčastnenými krajinami by sa malo zabezpečiť, aby sa do významných projektov zapojili aj priemyselné odvetvia v krajinách mimo tzv. skupiny LoI (t. j. mimo hlavných producentských krajín). Tento prístup je nielen politicky žiaduci, ale zároveň podporuje prínosné vzťahy medzi veľkými a menšími spoločnosťami, ako aj výskumnými ústavmi. Ako dodávatelia by MSP mali úspešne prispievať k sofistikovaným špecializačným reťazcom.

4.20 Osobitnú pozornosť treba venovať pocítovanej zraniteľnosti v krajinách strednej Európy, a to vzhľadom na ich exponovanú zemepisnú polohu. Keďže je potrebné zabezpečiť, aby sa občania týchto krajín cítili dobre chránení a je tiež žiaduce, aby sa v plnom rozsahu využili špecifické odborné poznatky v oblasti obrany, EHSV zdôrazňuje, že do prebiehajúcich a budúcich projektov v oblasti obrany je potrebné náležite začleniť poznatky a zručnosti, ktoré sú k dispozícii v krajinách strednej Európy.

4.21 Integrovaný európsky trh s výrobkami obranného priemyslu by umožnil väčšiu stabilizáciu domáceho trhu. Okrem prepojenia existujúcich národných trhov by európsky trh podporil harmonizáciu či dokonca štandardizáciu požiadaviek a pravidiel obstarávania medzi rôznymi členskými štátmi. Väčšia harmonizácia alebo štandardizácia by zároveň zlepšila finančné a hospodárske podmienky, čo by posilnilo konkurencieschopnosť európskych spoločností na celosvetovom trhu.

4.22 Európsky obranný trh by mal dosahovať kritické množstvo. V tejto súvislosti EHSV upozorňuje na negatívne dôsledky v prípade, ak budú členské štáty aj naďalej nakupovať výrobky voľne dostupné na trhu v zahraničí, najmä v USA. Po prvé, tento postup oslabuje výhody európskeho trhu pre priemysel. Ak by podniky nemohli predávať na trhoch tretích krajín, kde sa bude konkurencia (štátnych podnikov) vyostrovať, ceny za takéto výrobky obranného priemyslu by sa pre európskych zákazníkov následne zvýšili. Po druhé, európske krajiny, ktoré nakupujú výrobky voľne dostupné na trhu v USA, hradia náklady Američanov na technológie, ktoré sú zahrnuté v cene týchto výrobkov.

4.23 Vzhľadom na finančnú a medzinárodnú politickú perspektívu je nevyhnutné nastoliť zásadnú európsku diskusiu a vyvodiť z nej praktické závery. Ak nebudú všetky členské štáty ochotné zapojiť sa do spoločného rámca, mala by sa uplatňovať zásada „intenzívnejšej spolupráce“. Ukazuje sa, že väčšia integrácia a pozitívny prístup k nákupu európskych

výrobkov je jediným spôsobom, ako sa priblížiť k veľkosti trhu porovnateľnej s veľkosťou trhu v USA. Bez efektívneho domáceho trhu sú namieste vážne pochybnosti, či európsky priemysel má nádej byť konkurencieschopný na celosvetovej úrovni.

5. Niektoré konkrétne problémy

5.1 Priemyselná štruktúra rôznych častí ozbrojených síl – pozemných, námorných, vzdušných – sa v jednotlivých krajinách podstatne líši. V niektorých oblastiach už žiadnu krajinu nemožno považovať za schopnú vyvíjať vlastnú výzbroj novej generácie.

5.2 V odvetví pozemného vojska je len obmedzený počet spoločností s rozsiahlou integráciou systémov schopných vyvíjať a vyrábať bojové tanky a ľahké vojenské vozidlá. Hlavní európski výrobcovia sídlia vo Francúzsku, Nemecku a Spojenom kráľovstve. Jestvuje celý rad výrobcov podsystémov a ich subdodávateľov, medzi ktorými sú nedostatočne zastúpené podniky zo strednej Európy.

5.3 Mnohé krajiny rozvíjajú svoj „vlastný“ lodný priemysel, pričom sa v jednotlivých krajinách stavajú vojenské plavidlá, ktoré sa líšia veľkosťou aj zložitou. Vedúce postavenie majú krajiny LoI a Holandsko, a to aj v oblasti konštrukčných koncepcií a komplexných zariadení na výskum vojenských plavidiel, ktoré sa dosť odlišujú od vývoja v stavbe civilných lodí. Aj tu jestvuje celý rad výrobcov podsystémov a ich subdodávateľov.

5.4 Vojenské lietadlá sa vyvíjajú a vyrábajú iba v niekoľkých krajinách. Toto odvetvie je sústredené v malom počte zväčša nadnárodných spoločností, ktoré pôsobia v Európe aj mimo nej. Konkrétne sa sústreďuje hlavne v spoločnostiach EADS, BAE Systems, Dassault a Saab Aircraft. Pokročilý výskum aerodynamiky sa obmedzuje na niekoľko krajín.

5.5 Odvetvie elektroniky, vrátane ovládania, komunikácie a riadenia, ktoré je zastúpené takými spoločnosťami ako je Thales, BAE Systems a Finmeccanica, má pre obranu stále väčší význam. Pre Philips a Siemens, najväčšie európske skupiny pôsobiace v elektronickom priemysle je obrana menej dôležitá. V každom prípade je pre tieto podniky objem výroby špecifických elektronických prvkov, ako sú integrované obvody pre odvetvie obrany, príliš malý na to, aby sa dali nákladovo efektívne sériovo vyrábať. Zapojenie týchto veľkých priemyselných skupín však zdôrazňuje význam dvojakého použitia v tejto oblasti.

5.6 Pokiaľ ide o strelivo a výbušniny, počet priemyselných podnikov za posledné desaťročia klesal čiastočne pre ekologické obmedzenia. Požiadavky verejnej bezpečnosti tieto podniky nútia staršie výrobné závody buď presunúť inam, alebo ich jednoducho zavrieť.

5.7 Zásadná je dostupnosť kľúčových technológií, ktorá by sa mala podporovať spoločnou bezpečnostnou a obrannou politikou. To isté platí pri určitých materiáloch, ako sú uhlíkové vlákna alebo materiály na výrobu elektronických súčiastok.

5.8 Veľkou podporou môže byť obranný balík z roku 2007 schválený v roku 2009. Členské štáty mali urobiť transpozíciu smernice v lete 2011. Ešte stále je príliš skoro hodnotiť kladne alebo kriticky ich reťazový účinok pri vytváraní vnútorného trhu. Proces sa ešte neskončil a ešte stále treba čakať, ako sa podarí splniť cieľ presunu výrobkov určených na obranu v rámci EÚ a ako budú objasnené niektoré pojmy, napríklad pojem „základné bezpečnostné záujmy členského štátu“.

5.9 Článok 346 ZFEÚ ustanovuje výnimku z právnych predpisov EÚ o verejnom obstarávaní pri ochrane základných záujmov bezpečnosti členského štátu. Táto všeobecná formulácia môže brániť vhodnému vývoju na trhu, hlavne v žiaducich dodávateľských reťazoch. EHSV sa prihovára za konkrétnejší výklad článku 346, ktorý otvorí dostatok príležitostí pre európske riešenia a optimálne európske dodávateľské reťazce

a zároveň prispeje k istote dodávok a podporí dostupnosť špeciálnych riešení v členských štátoch a nákladovú efektívnosť.

5.10 Bezpečnosť členského štátu pri poskytovaní informácií spôsobuje podobné problémy, ako sa uvádzajú v bode 5.9, a takisto ju treba preskúmať. Je tiež dôležitou a citlivou otázkou pri zapájaní európskych podnikov do obranných projektov v USA.

5.11 „Spoločné využívanie a združovanie“, vrátane spoločných vzdelávacích programov by malo byť programom zameraným na budúcnosť. Základnou podmienkou je, aby sa rozprávanie nahradilo konkrétnym plánovaním a cieľovým prístupom s jasne určenými krokmi. Pokiaľ však chýba dohoda o obranných doktrínach, bude „spoločné využívanie a združovanie“ veľmi ťažké uskutočňovať v praxi.

V Bruseli 11. júla 2012

Predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Staffan NILSSON
